

Bijlage 2: ZEN nota

NOTA: ZEN ERFGOED BEGRAAFPLAATS SCHILDE

Project/onderwerp	424036 – Funerair erfgoed
Ons kenmerk	4240363026/vad
Datum	22 januari 2020
Vrijgave CM/PL	Gert Stappaerts – Antea Group

1 ***Bescherming***

De parochiekerk Sint-Guibertus (ID: 68723) is vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 14/09/2009, net als de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand (ID:63839) en de pastorie Sint-Guibertusparochie (ID:62016) . Het is gelegen in het cultuurhistorisch landschap “De Pastorie en parochiekerk Sint-Guibertus met omgeving (ID: 7158) , beschermd sinds 14/10/1976.

2 ***ZEN erfgoed***

ZEN erfgoed is de aanduiding van beschermd erfgoed ‘Zonder Economisch Nut’. Er worden geen opbrengsten gegenereerd bij het gebruik en beheer ervan. Voor het beheer hiervan kan men een verhoogde premie verkrijgen.

Binnen het plangebied worden volgende elementen vastgesteld als ZEN-erfgoed. Zij vormen belangrijke erfgoedelementen binnen het plangebied en dienen bewaard te blijven. Hiervoor is een actief onderhoudsbeheer nodig dat geen opbrengsten oplevert.

- Monumentale eikendreef
- Monumentale lindendreef
- Historische bomenrijen van Ierse taxus en winterlinde
- Monumentale solitaire bomen: 3 lawsoncipressen, 2 zomereiken en 2 beuken
- Monumentale muur
- Herdenkingsmonument WO II
- Waardevolle graven

Figuur 2-1: Aanduiding ZEN erfgoed

2.1 Monumentale eikendreef

De monumentale eikendreef begeleidt de noordelijke toegang tot de begraafplaats. De dreef bestaat nog uit 9 vrij uitgroeiende eikenbomen. Op basis van hun omtrek en oude foto's kunnen we schatten dat deze dateren van vóór 1910. Reeds enkele bomen zijn uit de dreef weggefallen. Dit is zichtbaar door de grote spaties tussen de bomen en geen constante opvolging.

Figuur 2-2: Eikendreef, toegang begraafplaats

Figuur 2-3: Postkaart met opschrift '5 mei 1904' (via Heemkundige kring Scilla)

2.2 Monumentale lindendreef

De toegang naar de pastorie wordt begeleid door 18 geknotte lindebomen, 9 langs elke zijde. Dendrologisch onderzoek (2014) wees aan dat de bomen reeds 157 jaar oud zijn en zo dateren van voor 1857.

Figuur 2-4: Lindendreef, toegang pastorie

Figuur 2-5: Toegangs-dreef Pastorie, 1903 (via Heemkundige kring Scilla)

2.3 *Bomenrij*

2.3.1 *Taxussen*

De Oost-Westas ten zuiden van de parochiekerk wordt langs zuidelijke zijde begeleid door een bomenrij van 5 lerse taxussen (*Taxus baccata fastigiata*). Deze dateren volgens de geschriften en foto's van 1943. Langs de westelijke grens van de begraafplaats staat een bomenrij van vier taxussen daterend van 1970 (Figuur 2-6 en Figuur 2-7).

Taxussen worden vaak omwille van hun symboliek en groenblijvende eigenschap (onsterfelijkheid van de ziel) aangeplant op begraafplaatsen.

Figuur 2-6: Bomenrij van lerse taxus ten zuiden van oude kerkhof

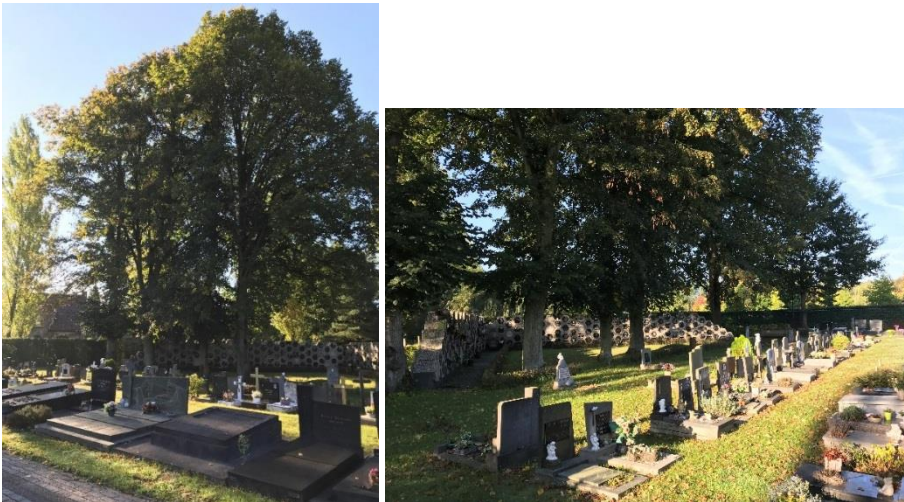
Figuur 2-7: Bomenrij langs westelijke grens visiegebied

Figuur 2-8: Overzichtsfoto Sint-Guibertuskerk met bomenrij van taxussen (datum onbekend, mogelijk daterend rond 1970)

2.3.2 Winterlindes

In de zuidwestelijk punt van de begraafplaats, aan de urnen staat een bomenrij van vier vrij uitgroeiende winterlinde. Deze hebben een gemiddelde omtrek van 190 cm en kunnen zo geschat worden op een gemiddelde leeftijd van 95 jaar. Ook oude luchtfoto's tonen aan dat deze dateren van vóór 1971. Lindes zijn geregeld terug te vinden op begraafplaatsen. Symbolisch worden ze aanzien als de boom van de liefde.

Figuur 2-9: Bomenrij van 4 lindes

Figuur 2-10: Foto vanuit kerk, 1946 (via Heemkundige kring Scilla)

2.4 Monumentale solitaire bomen

2.4.1 3 Lawsoncipressen

Binnen de begraafplaats zijn drie lawsoncipressen terug te vinden. Twee staan aan het splitsingspunt van het padennetwerk, in het centrum van de begraafplaats. Deze zijn restanten van de dreef van taxussen (Figuur 2-11). De derde is te vinden aan de westelijke ingang van de begraafplaats. De bomen zijn na 1971 aangeplant en zijn zichtbaar op de luchtfoto van 1979-1990 (Figuur 2-12).

Figuur 2-11: Lawsoncipressen aan westelijke ingang en aan splitsingspunt van het padennetwerk

Figuur 2-12: Overzichtsfoto Schilde (datum onbekend, mogelijks daterend van 2008)

Figuur 2-13: Luchtfoto zomer 1979-1990 - geopunt.be

2.4.2 Twee zomereiken

In zuidwestelijk hoek, op de grens van de begraafplaats staan twee solitaire **zomereiken**, niet ouder dan 90 jaar. Ze dateren van voor 1971 (Figuur 2-14).

Figuur 2-14: Twee solitaire eiken aan westelijke grens

2.4.3 Twee monumentale beuken

In de voortuin en de achtertuin van de pastorie staan twee oude **beuken** (*Fagus sylvatica*). Op basis van hun omtrek kan de leeftijd geschat worden op 125 en 90 jaar. Ze staan niet gedocumenteerd maar door hun ouderdom en beeldwaarde hebben ze een hoge erfgoedwaarde.

Figuur 2-15: Oude beuken op het voorplein van de pastorie en in de tuin

2.5 Monumentale muur

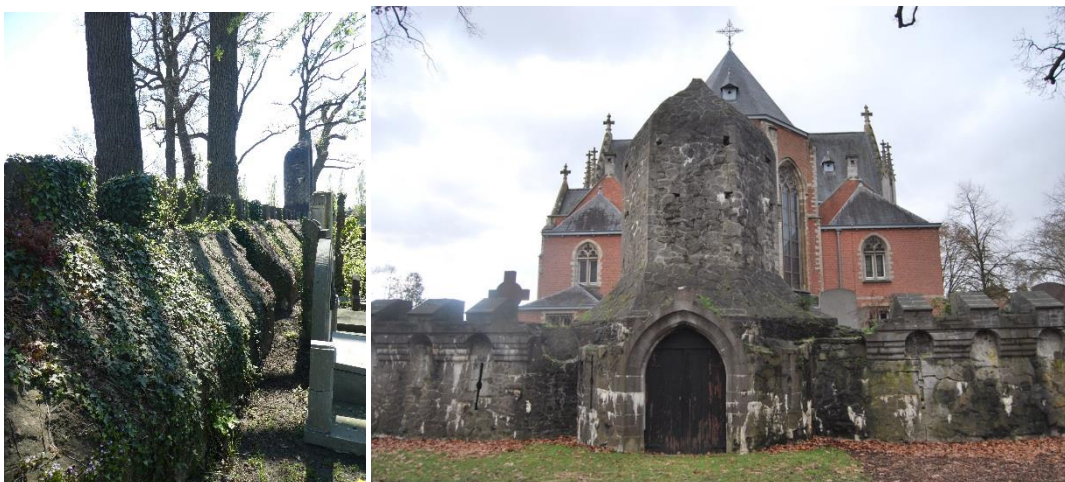
De monumentale muur is gelegen aan de oostelijke zijde van de kerk. Het verschaft toegang aan de grafkapel van de familie Van de Werve (onder het koor van de kerk).

In archivalische bronnen zijn geen sporen terug te vinden van plannen rekeningen, beschrijvingen, vermeldingen. Ook via literatuurstudie en bevraging bij Heemkring Scilla is er geen verdere informatie te vinden.

Er valt enkel met zekerheid vast te stellen dat de muur aanwezig was in de 20e eeuw. Uit de onderzoeken naar het bouwkundig en funerair erfgoed blijkt uit fotomateriaal dat de muur voor WO I bestond. Op plannen uit 1940 staat de onderaardse gang ingetekend.

Gezien het onderaardse gangenstelsel tot onder de sacristieën reikt, en deze bijgebouwen in 1885 werden gebouwd, zou het mogelijk zijn dat de monumentale muur in deze periode gerealiseerd werd.

De heemkundige kring Scilla vzw wist hier nog aan toe te voegen dat de kerkkelder tijdens WO II als schuilkelder heeft gediend voor de buurtbewoners. Het deel van de muur met de gang was het oorspronkelijke werkhuisje, werkplaats en magazijn van de grafdelver. De schouw was dan ook voor de stoof (duveltje) dat er stond. Dit heeft gediend tot ongeveer 1990 en vanaf 1956 in combinatie met het dodenhuisje. De bitumen (asfalt) diende om de zaak min of meer waterdicht te maken.

Figuur 2-16: Westelijke en oostelijke zijde monumentale muur (2018 en 2019) – Julie Conradi

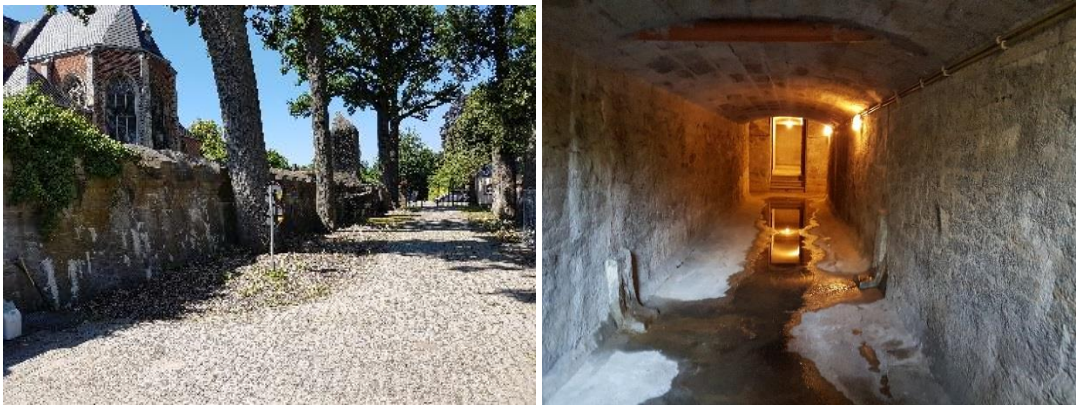
De zuidelijke toegang geeft doorgang tot een gang, die echter volledig onder water staat en bijgevolg niet kon geïnspecteerd worden. Het is niet duidelijk of deze toegang ook een ingang is tot het ondergrondse gangenstelsel, of een apart deel is voor bijvoorbeeld opslag.

De oostelijke toegang verleent via een eenvoudige, houten poort rechtstreeks toegang tot de grafkapel van de familie Van de Werve en tot het gangenstelsel.

Het gangencomplex is opgebouwd uit natuur- en bakstenen en voorzien van een pleisterlaag en deels witgeschilderd. De gangen hebben een licht getoogd plafond gemaakt van baksteen met plaatselijk ijzeren liggers. Dit – samen met de bouwgeschiedenis van de kerk – duidt erop dat het gangenstelsel in 1885 ontworpen werd. Tot slot is het merendeel van de gangen en de ruimtes voorzien van moderne elektrische voorzieningen voor verlichting.

Figuur 2-17: Zuidelijke (links) en oostelijke (rechts) toegang

Figuur 2-18: buitenkant (links) en binnenkant (rechts) monumentale muur

2.6 Waardevolle graven

2.6.1 De oudste grafstenen

Rondom de kerk werden (resten van) oude grafplaten (hoogstwaarschijnlijk afkomstig uit de kerkvloer) gelegd, als een looppad langs de buitenzijde van de kerkmuur. Deze stenen werden hier mogelijk geplaatst bij de heropbouw van de kerk, waarbij de kerkvloer volledig werd vernieuwd. Dit looppad is op het vlak van funerair erfgoed een ernstig probleem. De stenen dateren – daar waar data nog leesbaar zijn – grotendeels uit de 17de en 18de eeuw en bevatten hier en daar nog interessante symboliek en personengegevens. Deze stenen zijn vandaag de oudste grafstenen die nog op het kerkhof aanwezig zijn.

Grafplaat 1 (nabij ingang kerk)

HIER LEET BEGRAVEN

DEN EERSAMEN JAN

GYSENS STERFT DEN

3 JUNII 1667

ENDE

MAEYKEN BUSCOPS

SIJN HUYSVROUWE

STERFT DEN _ _ _

BIDT VOOR DE SIELE

Grafplaat 2

HIER LEET BEGRAVEN

JAN DE BEUCKELEER OUDT

SIJNDE OMTRENT HONDERD

JAREN STERF DEN 19

AUGUSTI 1650

ENDE MARGARITA DAEMS

SIJN HUYSVROUW STERFT

DEN 23 OCTOBER 162_

BIDT VOOR DE SIELEN

Grafplaat 3

HIER LEET BEGRAVEN
DEN EERSAMEN JAN WYNS
STERFT DEN 11 AUGUSTI
A° 1665
ENDE TANNEKEN DILIS
SIJN HUYSVROUW STERF ___

BIDT VOOR DE SIELE

Grafplaat 4

HIER LEYT BEGRAVEN DEN
EERSAMEN PEETER
DAELEMANS OUT __ JAREN
STERFT DEN _____

ENDE

DE EERBARE ANNA GYSELS
SIJNE HUYSVROUW STERFT
DEN 30 AUGUSTUS 1716
OUT 68 JAEREN

MET HUNNE KINDEREN

BIDT VOOR DE SIELEN

Grafplaat 5

Moeilijk leesbaar

Grafplaat 6

Moeilijk leesbaar

Grafplaat 7

HIER LEET BEGRAVEN DEN EERSAEMEN
ADRIAAN VAN RAECK
ENDE DE EERBARE CATTELIJN
GIJSELS SIJNE HUYSVROUW
ADRIAENS DOCHTER STERF
DEN 28 NOVEMBER 1685
ENDE
HAERE KINDERS
BIDT VOOR DE SIELEN

Grafplaat 8

D.O.M.
HIER LIGHT BEGRAEVEN
DEN EERSAEMEN
GHRAERDT VAN BOUWEL
STERFT DEN _ _ _
ENDE
DE EERBARE
MARIA STIJNEN
SYNE HUYSVROUW
STERFT DEN 15 SEPTEMBER 1719
BIDT VOOR DE SIELEN

[Bijzondere symboliek]

Grafplaat 9

HIER LEET BEGRAVEN
DEN EERSAMEN HENRICK
SEGERS
ENDE ABBA GHYSELS SIJN
DOCHTER
HUYSVROUWE OUDT 32 JAREN
STERFT DEN 10 SEPTEMBER
ANNO MDCLIII

Grafplaat 10

HIER LEET BEGRAVEN
DEN EERSAEMEN JAN DIELIS
STERF ____
ENDE MARIA WIJNS
SIJN HUYSVROUW
STERF DEN 27 FEBRUARI 1651

Grafplaat 11

Moeilijk leesbaar

Grafplaat 12

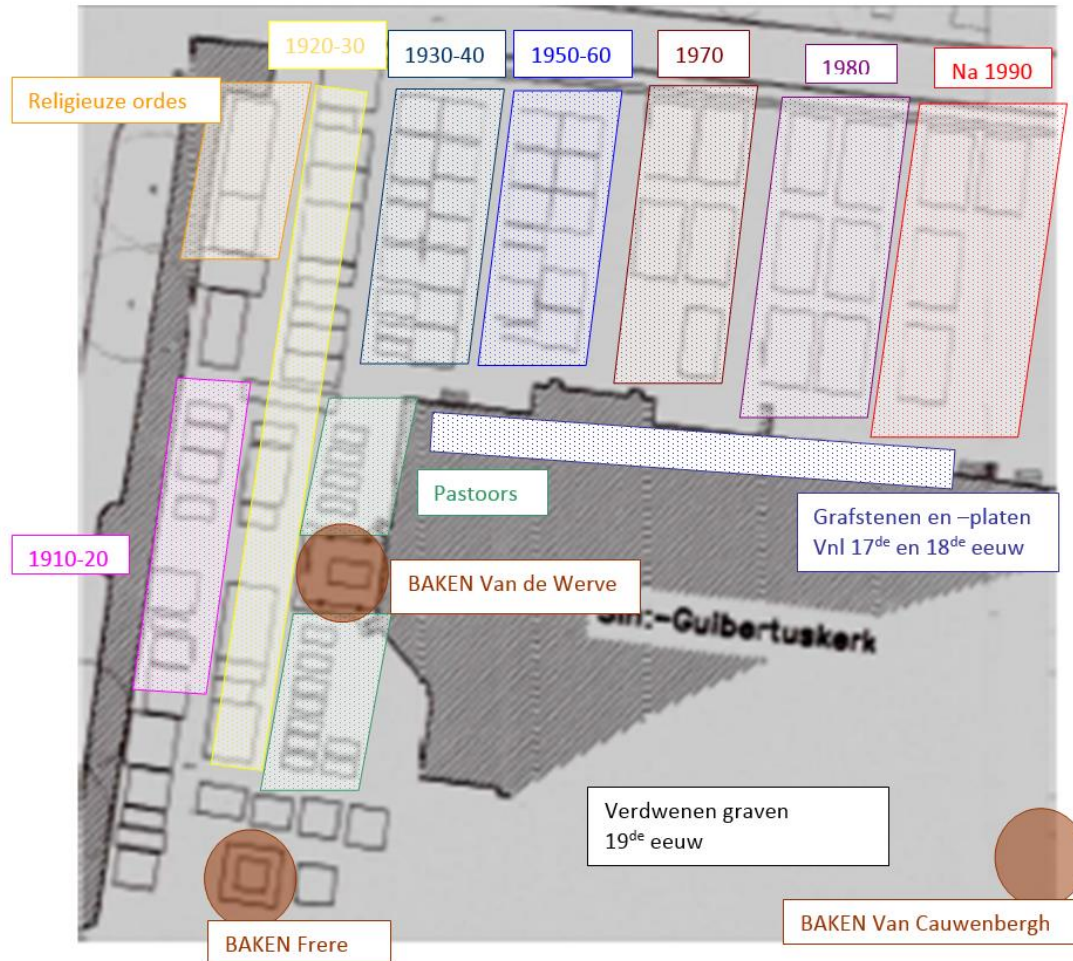
Moeilijk leesbaar

In de publicatie van A. Bousse, *De geschiedenis van Schilde*, wordt verwezen naar de epigrafie van een aantal grafplaten. De vindplaats of de connectie naar de grafplaat kon niet meer achterhaald worden.

- 1) Carolus De Beuckelaer (+ 1650) en Anna Mertens (+ 1655)
- 2) Jan De Winter (+ 1658)
- 3) Catelijjn Coppens (+ 1667)
- 4) Jan Segers (+ 1674) en Maeyken Feyens (+ ?)
- 5) Andries Sebereghs (+ 1680)
- 6) Jan Mertens (+ 1680) en Maria de Jonghe (+ 1699)
- 7) Guilliamme de Wolf (+1681) en Adriana Peeters (+ ?)
- 8) Jan Cornelis Peeters (+ 1688) en Maeken Segers (+ ?)
- 9) Thomas Peemans (+ 1653)
- 10) Jan Bogaerts (+ 1695) en Jenneken Seghers (+ ?)
- 11) Hendrik van Raeck (+ 1698)
- 12) Antoon Bogaerts (+ 1708) en Maria Papen (+ ?)
- 13) Peeter de Pooter (+1711) en Anna Daems (+ ?)
- 14) Caerel de Beuckelaer (+ 1729) en Anna de Beuckelaer (+ ?)
- 15) Cornelis Marissens (+ ?) en Maria Wils (+ ?)

2.6.2 Oud kerkhof

Het **oude kerkhof** en de aanwezige grafmonumenten weerspiegelen in belangrijke mate de historiek van het kerkhof of beter de verschillende fases in het begraven.

Figuur 2-19: Aanduiding perken oud kerkhof

Opvallend is dat er op het oude kerkhof weinig sporen terug te vinden zijn van 19de eeuwse graven. Deels is dit te verklaren door de verschuiving van de plaats van begraven. Van begraven in het Noorden en het Westen van de begraafplaats gaat men geleidelijk Oostelijk en Zuidelijk van de kerk begraven. In de historiek van het kerkhof werd aangegeven dat er voor 1942 (aanpassing kerkplein en kerkhof) sporen van graven waren aan de ingang van de kerk (westen) en het noorden. Het betreft hier vooral 19de eeuwse graven.

Het **oude kerkhof** wordt gekenmerkt door een aantal **bakens** (visueel sterk aanwezig) in het funerair landschap.

Aan de zuidwestelijke zijde van het kerkhof ligt een monument ter herdenking van WOII. Dit wordt omzoomd door een aparte haag en bomerij.

Er is een klein afgezonderd perk met afsluiting aan de noordzijde van de ingang van de kerk. Dit moment werd in 1880 opgericht door de gebroeders Van Cauwenberghs.

Aan de oostzijde van de kerk zijn er 3 visueel sterk aanwezige bakens op het oude kerkhof te zien.

1. Calvarie, grafmonument, crypte van de familie Van de Werve en van Schilde

2. Familiegraf Frere – Foulon (19de eeuw)

3. Pastoorsgraven (nabij koor van de kerk)

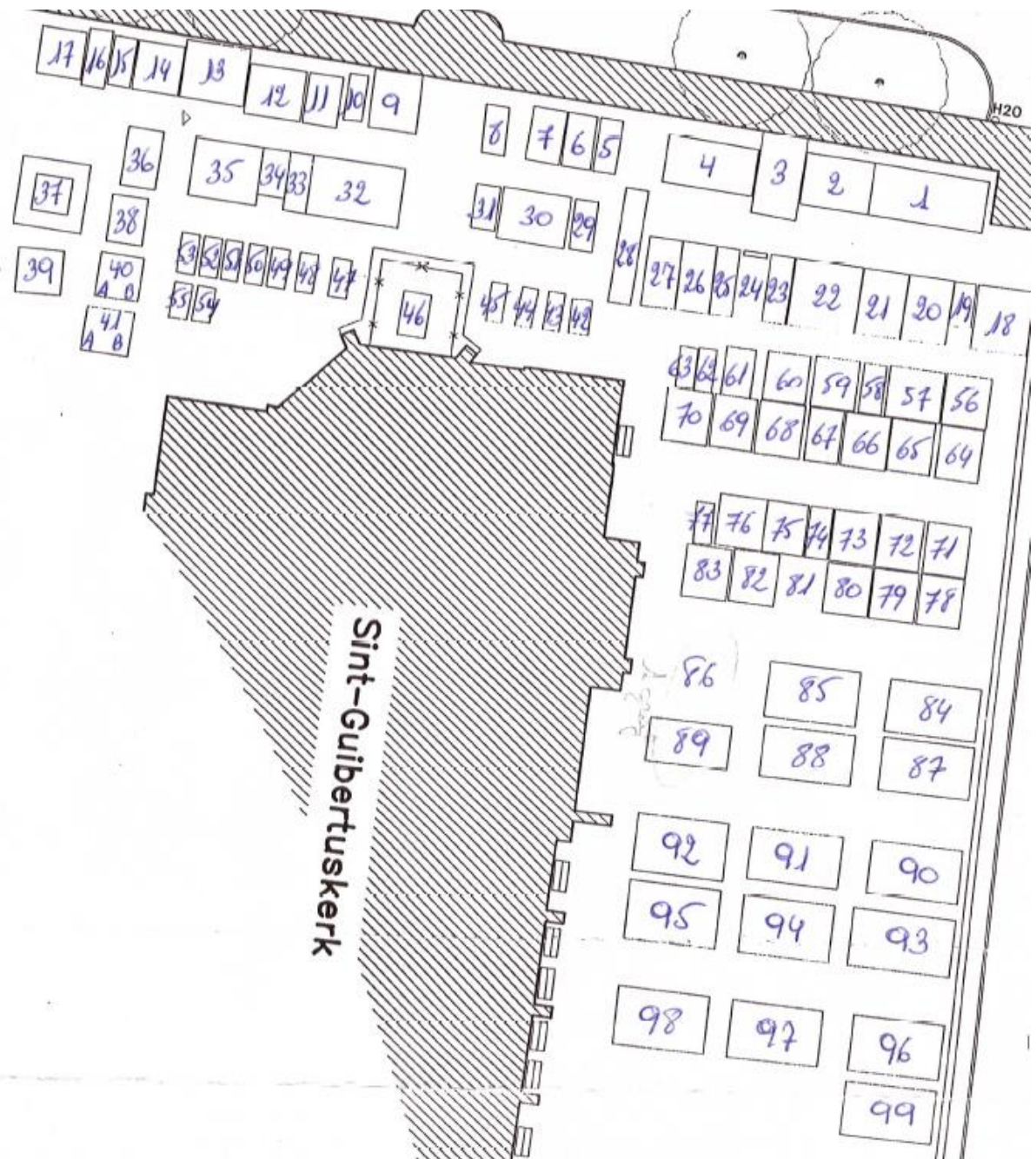
Deze bakens worden gedocumenteerd in de inventarisatiefiches.

De graven van het oud kerkhof illustreren de grafcultuur van de 17de tot de 19de eeuw. De graven liggen nog in hun oorspronkelijke context en in hun oorspronkelijke oriëntatie: vlakbij (en tegen) de kerk, waarmee ze op die manier onlosmakelijk verbonden zijn. Verschillende stijlen en graftypes zijn hier goed gedocumenteerd. Deze waardevolle zone blijft bewaard als geheel (zie visie), de graven ouder dan 1976 worden vastgesteld als ZEN erfgoed.

Fiche	Grafnummer	Naam monument	ZEN ERFGOED	Opmerkingen
1	Park_01	FRANCISCANESSEN	Ja	Connectie Franciscanessen Wuustwezel, regionaal
2	Park_02	DOMINICANEN	Ja	Connectie parochie O.-L.- Vrouw-ten-Hemel-Opgenomen
3	Park_04	DE BEUKELEER-DENS-MARIEN	Ja	Familie graf
4	Park_05	ANTHONIS-SMITS	Ja	
5	Park_06	GABRIELS	Ja	
6	Park_07	DE BACKER-SMITS	Ja	
7	Park_08	MEYVIS-VAN GERWEN	Ja	
8	Park_09	DE VOCHT-JANSSENS-LAMOT-MOERINCX	Ja	
9	Park_10	CELIS-VERYEN	Ja	
10	Park_11	VERELST-VERIS	Ja	Deel van grond afgestaan voor uitbreiding kerkhof
11	Park_12	VAN DEN BERGH - DANIELS	Ja	
12	Park_13	JANSSENS	Ja	
13	Park_14	ANTHONI-BAUM	Ja	
14	Park_15	DANIELS-VAN DEN SANDE	Ja	
15	Park_16	JANSSENS-VAN HOYDONCK	Ja	
16	Park_17	JACOBS - VERHAEGEN	Ja	
17	Park_18	MALOTAUX	Ja	
18	Park_19	BAILLEUL-SCHOYMANS	Ja	
19	Park_20	DANIELS-MAES	Ja	
20	Park_21	GRIMON-SIMONTS	Ja	
21	Park_22	DE RAUW – DE WAEL	Ja	Familiegraf 1953-2009
22	Park_23	PHILIPSEN - VERIS	Ja	
23	Park_24	BREUGELMANS	Ja	
24	Park_25	TESKENS	Ja	
25	Park_26	DE ROP - VAN DYCK	Ja	
26	Park_27	MARIEN - SIMONTS	Ja	
27	Park_28	SOMERS	Ja	
28	Park_29	JACOBS-QUAEYHAGENS	Ja	
29	Park_31	BOGAERTS	Ja	
30	Park_32	CALUWAERTS-MARIEN-VEKEMANS	Ja	
31	Park_33	EVERS-JACOBS	Ja	
32	Park_34	NESTERS - GOVAERTS	Ja	
33	Park_35	DIERCKX-SMITS	Ja	

Fiche	Grafnummer	Naam monument	ZEN ERFGOED	Opmerkingen
34	Park_36	SCHUTZ-CAMPINATO-VANDERVEKEN	Ja	
35	Park_37	FRERE	Ja	
36	Park_38	GUILLAUME-VEECKMANS	Ja	
37	Park_39	MAES-VAN DEN SANDE	Ja	
38	Park_40	DE BRUYN	Ja	
39	Park_41	JACOBS	Ja	
40	Park_41A	CRAEN	Ja	
41	Park_41B	AUGUSTIJNEN	Ja	
42	Park_42	BOON	Ja	
43	Park_43	VAES	Ja	
44	Park_44	DE WAEL	Ja	
45	Park_45	VAN DEN WIJNGAERT	Ja	
46	Park_46	BARON VAN SCHILDE EN VAN DE WERVE	Ja	
47	Park_47	VAN DYCK	Ja	
48	Park_48	VERLINDEN	Ja	
49	Park_49	MARIEN	Ja	
50	Park_50	VAN DER VOORT	Ja	
51	Park_51	VAN CAUWENBERGHS	Ja	
52	Park_52	DILLEN	Ja	
53	Park_53	MUES	Ja	
55	Park_55	VAN DONINCK	Ja	
56	Park_56	LEMINEUR - TROQUET	Ja	1931 eerste begraafing (2004 laatste begraafing)
57	Park_57	COERTJENS-GABRIELS	Ja	
58	Park_58	VAN WINCKEL	Ja	
59	Park_59	DE WOLF – TEUNEN	Ja	
60	Park_60	SIMONS – WUSTENBERGHS	Ja	
61	Park_61	GYSEBRECHTS – VAN DE VELDE	Ja	
62	Park_62	SNELDERS	Ja	
63	Park_63	DONS	Ja	
64	Park_64	HERMANS – VAN STAey	Ja	
65	Park_65	VAN MAROEY – VAN STAey	Ja	
66	Park_66	VAN DEN BOSCH – VAN STAey	Ja	Begraven van 1968-1995
67	Park_67	MEYVISCH – VAN DER ELST	Ja	
68	Park_68	HELLEMANS – BUYLINCKX	Ja	
69	Park_69	SEGRS - WOUTERS	Ja	

Fiche	Grafnummer	Naam monument	ZEN ERFGOED	Opmerkingen
70	Park_70	DE RIDDER – GEERTS	Ja	
71	Park_71	DEWITTE-VERSCHUEREN	Ja	
72	Park_72	VAN DYCK – VERSCHUEREN	Ja	
73	Park_73	VAN CRAEYNEST – VAN DEN BROECK	Ja	
74	Park_74	CARPENTIER	Ja	Onleesbaar, graf van voor 1976
75	Park_75	FAIGNAERT – SIMONS	Ja	
76	Park_76	HERMANS – VAN OECKEL	Ja	
77	Park_77	BOGAERTS	Ja	
78	Park_78	FLORUS	Ja	Interbellum
79	Park_79	DIGNEF – HERTOGS – VAN DEN SANDE	Ja	
80	Park_80	DANIELS	Ja	
81	Park_82	GEERAERTS - SCHOENMAKERS	Ja	
82	Park_83	DIERCKX – GEERAERTS	Ja	

Figuur 2-20: Aanduiding fichenummer per graf

Verder ten zuiden en ten oosten zijn graven te vinden van vroegere periode. Inventarisatie wijst uit dat een groot aantal graven dateren uit de periode 1940-1970. Het meest voorkomend type grafmonumenten zijn stèles (met perk) en zerken. Op vlak van materiaalgebruik vinden we hier nog veel 'grijs': blauwe hardsteen. Qua stijl komt Art Deco zeer veel voor. Deze zone werd exhaustief geïnventariseerd.

